

МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра педагогіки та психології

Бедан В.Б.

**ТЕХНОЛОГІЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ
ТА ІНКЛЮЗИВНОГО СУПРОВОДУ**

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до практичних занять та самостійної роботи
для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
освітньо-професійної програми спеціальності 053 «Психологія»
денної та заочної форм навчання**

Одеса 2023

УДК 159.98 : 616-071(073)

T 237

Рекомендовано навчально-методичною радою Міжнародного гуманітарного університету протокол № ____ від _____.2023 р.

Укладач

Бедан В.Б. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогіки та психології Міжнародного гуманітарного університету

Герєга С.О. – стейкхолдер, директор інклюзивно-ресурсного центру №5 м. Одеса, викладач кафедри педагогіки та психології Міжнародного гуманітарного університету

Рецензенти:

Бабчук О.Г. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри завідувач кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського».

Крюкова М.А. – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія»

Навчально-методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Технології психологічної реабілітації та інклюзивного супроводу» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня освітньо-професійної програми спеціальності 053 «Психологія» денної та заочної форми навчання [Електронне видання]. Одеса: МГУ, 2023. 57 с.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення дисципліни «*Технології психологічної реабілітації та інклюзивного супроводу*» є формування у майбутнього фахівця загальних та професійних компетенцій системи загальної психологічної підготовки в сфері інклюзивної освіти. Засвоєння студентами знань про особливості процесу залучення осіб з обмеженими можливостями здоров'я у загальноосвітній простір, понятійно-термінологічно поле інклюзивної освіти, міжнародне та українське законодавство стосовно навчання осіб з обмеженими можливостями здоров'я, тенденції й проблеми становлення інклюзивної освіти в Україні, особливості впровадження інклюзивного навчання в системі національної освіти.

Завданнями курсу є:

- розкрити основні теоретичні положення основ психології інклюзивного навчання;
- дати знання про теоретично-методологічні закономірності організації навчально-виховного процесу, який би задовольняв освітні потреби дітей з вадами у розвитку;
- ознайомити студентів з основними методами спеціальними освітніми і фаховими технік керівництва процесом навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами;
- розвинути навички встановлення контакту, партнерської взаємодії, візуальної психодіагностики, конструктивного підходу у вирішенні проблем соціальної взаємодії;
- формувати освічену, творчу особистість майбутнього психолога, корекційного психолога, здатного створити позитивний клімат в шкільному середовищі та поза його межами;
- формувати у майбутнього фахівця професійно-психологічні компетенції та позиції, потреби у самовдосконаленні.

Очікувані результати навчання:

- розуміння предмета про методи психокорекції та психотерапії, що ґрунтується на визнанні особливостей психічного розвитку людини в процесі діяльності, яка поєднує в собі соціальне і психічне, їхню взаємодію та взаємозв'язок;
- формування у майбутнього фахівця загальних та професійних компетенцій, системи загальної психологічної підготовки, уміння використовувати психологічні знання при організації психотерапевтичної роботи з людьми різного віку вирішення практичних, професійних і наукових

завдань, стійке позитивне настановлення на іншу людину та допомогу їй, орієнтуватися у власному досвіді спілкування, що є необхідною передумовою і складовою розвитку психологічної компетентності у міжособистісних взаєминах.

В результаті освоєння дисципліни здобувач повинен **знати:**

- функції, види, мету і завдання психокорекції та психотерапії;
- становлення та розвиток інклюзивної освіти в історії зарубіжної та вітчизняної психології;
- умови психолого-педагогічного супроводу дітей з особливостями психофізичного розвитку в умовах інклюзивної освіти;
- основні принципи діяльності інклюзивної освіти;
- характерні особливості інклюзивного навчання;
- основні документи, які обґрунтовують потребу в інклюзії;
- сутність процесів адаптації та модифікації навчального середовища, дидактичного матеріалу тощо.

вміти:

- самостійно вивчати та аналізувати психологічну літературу;
- планувати та проводити психологічну роботу з дітьми, які мають ООП;
- володіти навичками проведення психологічного обстеження та практичної обробки його результатів;
- підбирати інтерактивні ігри, різноманітні тренінгові вправи для розв'язання конкретних психологічних проблем;
- встановлювати контакт з дітьми;
- організовувати певний освітній простір, реалізуюючи принцип диференційованого підходу;
- упроваджувати сучасні технології навчання до роботи з дітьми, які мають ОПП.

2. Методичні поради для роботи над дисципліною

Зміст дисципліни реалізується опануванням трьох блоків: теоретичного, практичного та блоку самостійної роботи.

Напрямами самостійної роботи з вивчення курсу є: вивчення окремих тем та питань, підготовка фіксованих виступів, підготовка до практичних занять.

Вивчення курсу передбачає проведення лекційних, практичних занять, самостійну роботу студентів, використання різних форм контролю рівня знань студентів (виконання творчих робіт, доповіді, вибір адекватних методик для проведення дослідної роботи з дітьми різного віку, проведення

атестації, заліку). Велика увага приділяється розвитку наукового творчого мислення студентів, чому сприяють завдання для самостійної роботи.

Оформлення звіту про самостійну роботу

Підсумком самостійної роботи вивчення дисципліни «Технології психологічної реабілітації та інклюзивного супроводу» є складання письмового звіту за темами, вказаними у завданнях практичних занять.

Захист звіту про самостійну роботу відбувається у терміни, обумовлені зобувачем і викладачем.

Навчально-методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи є складовою НМК (навчально-методичного комплексу) з навчальної дисципліни «Технології психологічної реабілітації та інклюзивного супроводу».

При підготовці навчально-методичних рекомендацій до практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Технології психологічної реабілітації та інклюзивного супроводу» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня освітньо-професійної програми спеціальності 053 «Психологія» денної та заочної форми навчання були використані матеріали бази основних джерел, які рекомендуються для вивчення дисципліни Н. А. Бастун, І. О. Білозерська, Г. М.Бойко, А.А. Колупаєва, Н. З. Софій, О. М. Тохтамиш та інші.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин							
	денна форма				заочна форма			
	усього	у тому числі			усього	у тому числі		
		лекц.	практ.	сам. роб.		лекц.	практ.	сам. роб.
Тема 1. Інклюзивна освіта: сутність, завдання та принципи	16	2	4	10	16	2	2	12
Тема 2. Система управління інклюзивною освітою	16	2	4	10	16	-	-	16
Тема 3. Діти з особливими освітніми потребами: особливості психофізичного розвитку	16	2	4	10	16	-	-	16
Тема 4. Роль родини в процесі інтегрування дитини з особливими потребами в соціокультурне середовище	16	2	4	10	16	2	2	12
Тема 5. Універсальний дизайн інклюзивного освітнього середовища	16	2	4	10	16	-	-	16
Тема 6. Команда психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами	18	2	4	12	18	-	-	18
Тема 7. Психологічний супровід дітей в умовах інклюзивного навчання	18	2	4	12	18	2	2	14
Тема 8. Теоретичні основи психологічної реабілітації	18	2	4	12	18	2	2	14
Тема 9. Мотивація як основний чинник в реабілітаційному процесі	18	2	4	12	18	-	-	18
Тема 10. Особливості психологічної реабілітації постраждалих від стресових та екстремальних ситуацій	16	2	4	10	16	-	-	16
Тема 11. Психологічна реабілітація осіб з девіантною поведінкою.	18	2	4	12	18	2	2	14
Тема 12. Особливості психологічної реабілітації соматично хворих та осіб з обмеженими можливостями	16	2	4	10	16	-	-	16
Тема 13. Особливості організації та впровадження системи раннього втручання	20	2	4	14	20	-	-	20
Тема 14. Особливості створення програм психологічної реабілітації: підходи та методи	18	2	4	12	18	2	2	14
Усього годин	210	28	56	156	210	12	12	216
ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ – ЗАЛІК, ЕКЗАМЕН								

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Інклюзивна освіта: сутність, завдання та принципи.

Історичне підґрунтя інклюзивної освіти. Інвалідність у розумінні різних людей різних держав світу. Інвалідність та інклюзія. Термінологія. Інклюзивне суспільство: досвід Фінляндії, Канади, США, Німеччини, Франції, України.

Тема 2. Система управління інклюзивною освітою.

Проблема реалізації інклюзивної освіти в Україні: нормативно-правовий аспект. Готовність України до впровадження інклюзивної освіти. Етапи становлення та розвитку інклюзивної освіти у країнах Європи.

Тема 3. Діти з особливими освітніми потребами: особливості психофізичного розвитку.

Етичні засади спілкування та взаємодії із дітьми з особливими потребами в системі інклюзивної освіти. Шляхи формування позитивного та адекватного ставлення школярів до учнів із особливими освітніми потребами. Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах про інклюзивне навчання. Категорії дітей з особливими освітніми потребами за різними класифікаційними ознаками.

Тема 4. Роль родини в процесі інтегрування дитини з особливими потребами в соціокультурне середовище.

Сім'я як член команди інклюзивного навчального закладу. Дискусія з батьками. Підтримка батьків дитини з особливими потребами.

Тема 5. Універсальний дизайн інклюзивного освітнього середовища.

Партнерські відносини між закладом загальної середньої освіти та іншими закладами й установами з метою організації інклюзивного освітнього середовища. Динаміка кількості закладів спеціальної освіти та закладів загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням. Ресурсна кімната у закладі загальної середньої освіти. Інклюзивність будівель і споруд. Організація просторово-фізичного інклюзивного освітнього середовища для дітей з: порушеннями зору, порушеннями слуху, порушеннями опорно-рухового апарату, інтелектуальними порушеннями.

Тема 6. Команда психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами.

Склад учасників Команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами. Завдання команди супроводу, розподіл

обов'язків між членами команди. Принципи діяльності Команди супроводу. Організація роботи команди психолого-педагогічного супроводу. Характерні риси роботи в команді з дитиною з ООП. Готовність фахівців до роботи в мультидисциплінарній команді. Професіограма учителя інклюзивного класу. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до взаємодії з тьютором. «Індивідуальна програма розвитку». Особливості вивчення потенційних можливостей і потреб учня під час розробки індивідуальної програми розвитку.

Тема 7. Психологічний супровід дітей в умовах інклюзивного навчання.

Види та критерії оцінювання учнів з особливими освітніми потребами: із затримкою психічного розвитку; із розумовою відсталістю; із відхиленнями слуху. Портфоліо як спосіб фіксування, накопичення та оцінки індивідуальних навчальних досягнення школяра з особливими освітніми потребами. Облікове портфоліо учителя. Портфоліо учня початкової школи. Портфоліо учня основної школи. План роботи психолога з дитиною з особливими освітніми потребами.

Тема 8. Теоретичні основи психологічної реабілітації.

Завдання психологічної реабілітації та фази реабілітаційного процесу. Термінологічний словник основних понять напрямку психологічної реабілітації. Зміст систем заходів таких видів реабілітації, як медична та нейрореабілітація, психологічна реабілітація, психолого-педагогічна реабілітація, соціальна реабілітація, професійна реабілітація, побутова реабілітація. Дисциплінарні та галузеві зав'язки реабілітаційної психології, як навчально-практичної дисципліни. Нормативно-правових акти, які регламентують процес психологічної реабілітації (Закони України, постанови Кабінету Міністрів України, накази міністерства України).

Тема 9. Особливості організації та впровадження системи раннього втручання.

Етапи організації реабілітаційного процесу. Функції фахівців медичної та психологічної галузей в системі раннього втручання. Особливості роботи мультидисциплінарної команди. Зміст системи раннього втручання. Особливості роботи з дітьми, що потребують даної послуги. Моделі які застосовують на практиці в Україні. Відмінності від зарубіжних моделей.

Тема 10. Особливості психологічної реабілітації постраждалих від стресових та екстремальних ситуацій.

Проблеми психотравмівних і кризових ситуації Індивідуально-типологічні, гендерні та інші характеристики сприйняття стресових

чинників. Психологічна адаптація вимушених мігрантів. Основні напрямки психологічної допомоги постраждалим від екстремальних ситуацій. Основи реабілітації жертв сексуального насильства. Особливості роботи з горем у дітей, що пережили втрату рідних та близьких. Поняття про полімодальну життєву кризу. Поведінкові та когнітивні методи допомоги постраждалим в екстремальній ситуації.

Тема 11. Психологічна реабілітація осіб з девіантною поведінкою.

Особливості психолого-педагогічної та соціально-психологічної реабілітації осіб з девіантною поведінкою. Види девіантної поведінки. Психолого-педагогічна реабілітація дітей з неблагополучних сімей. Специфіка роботи психолога в центрах соціально-психологічної реабілітації дітей. Психологічний супровід дітей з педагогічною занедбаністю.

Тема 12. Особливості психологічної реабілітації соматично хворих та осіб з обмеженими можливостями.

Особливості психореабілітації психічно хворих осіб. Психореабілітація осіб з соматичними захворюваннями. Сучасний стан надання паліативної допомоги. Особливості організації паліативної допомоги особам, які зіткнулися з проблемами невиліковного захворювання або захворювання, що загрожує та обмежує життя. Характеристика психологічних факторів виникнення психосоматичних захворювань та їх психологічні прояви.

Тема 13. Мотивація як основний чинник в реабілітаційному процесі

Принципи та підходи роботи з мотивацією в психології. Робота з ресурсами в психологічній реабілітації. Основні підходи в активації та мобілізації реабілітаційного процесу. Використання сучасних інтеграційних методів в роботі з мотивацією в реабілітаційній діяльності. Особливості функціонування груп підтримки та груп взаємодопомоги. Духовність як чинник реабілітації.

Тема 14. Особливості створення програм психологічної реабілітації: підходи та методи

Суспільні моделі в психології здоров'я. Соціальна реклама в психології здоров'я. Проактивна поведінка. Специфіка складання програм реабілітації: підходи та методи психологічної допомоги. Використання метафоричних асоціативних зображень при постраждалим у період воєнних дій. Майндфулнес - технології регуляції стресостійкості особистості.

ТЕМИ ТА ЗАВДАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття №1

Тема 1. Інклюзивна освіта: сутність, завдання та принципи

План

1. Означення поняття інклюзії.
2. Сутність, завдання і принципи інклюзивної освіти.
3. Основні поняття інклюзивного супроводу.
4. Функції, які виконує інклюзивна освіта.
5. Зарубіжний досвід інклюзивної освіти
6. Стан розвитку інклюзивної освіти в Україні.
7. Національне законодавство у сфері інклюзивної освіти.

Питання для усного опитування

1. Що таке «інклюзивна освіта»?
2. Якими є відмінності між поняттями «виключення», «сегрегація», «інтеграція» та «інклюзивна освіта»?
3. Які завдання інклюзивної освіти?
4. Якими є принципи інклюзивної освіти?
5. Які міжпредметні зв'язки інклюзивної освіти існують?
6. Назвіть основні міжнародні документи ООН, що закріплюють право дітей з ООП на освіту.
7. Зарубіжний досвід організації інклюзивного простору.
8. Назвіть і проаналізуйте основні міжнародні документи в галузі прав осіб з порушеннями психофізичного розвитку.
9. Розкрийте основні принципи інклюзивної освіти, задекларовані у Саламанкській декларації.
10. Визначте, які статті Закону «Про освіту» сприяють розбудові інклюзивної освіти в Україні.

Теми для доповідей

1. Інклюзія – процес збільшення ступеня участі всіх громадян у соціальному житті.
2. Реалізація основних принципів інклюзивної освіти у країнах Європи.
3. Досвід упровадження інклюзії в країнах Америки та Канади.
4. Особливості виникнення інклюзивної освіти в Італії.
5. Роль центрів спеціальної освіти в Республіці Австрії

6. Характеристика форм інклюзивної освіти для дітей з особливими освітніми потребами у Бельгії.
7. Особливості розвитку інклюзивної освіти у Німеччині.
8. Характеристика освітніх проектів, що впроваджувались для розвитку інклюзивної освіти у Нідерландах
9. Організація психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами у Швеції.
10. Рівні підтримки для навчання дітей з особливими освітніми потребами у Фінляндії.

Завдання для письмового опрацювання

1. Визначте відмінності наявного освітнього процесу та інклюзивного освітнього процесу.
2. Наведіть приклади ситуації виключення, сегрегації, інтеграції та інклюзії у навчанні дітей з особливими освітніми потребами.
3. Проаналізуйте переваги інклюзивної освіти для різних учасників освітнього процесу.
4. Проаналізуйте основні положення міжнародних документів, що регламентують право на інклюзивну освіту. Подайте узагальнення у вигляді таблиці. Висновки обґрунтуйте.
5. Проаналізуйте основні результати впровадження національного проекту «Інклюзивна освіта - рівень свідомості нації».
6. Здійсніть порівняльну характеристику міжнародного і національного законодавства у сфері інклюзивної освіти. Результати подайте у вигляді таблиці.
7. Окресліть перспективні напрями розвитку інклюзивної освіти в Україні, враховуючи зарубіжний досвід США (Закон «ЮЕА») і країн Європейського Союзу.

Групові завдання

1. Проаналізуйте статтю 23 Конвенції про права дитини, де зазначається, що «Неповносправна в розумовому чи фізичному відношенні дитина повинна мати повноцінне і достойне життя в нормальних умовах, які сприяють зростанню впевненості в собі та забезпечують її участь у житті суспільства... Дитина-інвалід має право на особливий догляд, освіту, допомогу, аби мати повноцінне і гідне життя в умовах, що забезпечують максимальну самостійність і соціальну інтеграцію», та визначте, чи закріплені ці права в основних законах України.
2. Визначте основоположні права осіб з порушеннями, які викладено в «Стандартних правилах забезпечення рівних можливостей для інвалідів».

3. На основі теоретичних знань визначити зобов'язання держав, які ратифікували Конвенцію ООН про права дитини, стаття 28: «Держави визнають право дитини на освіту, з метою поступової реалізації цього права на основі надання рівних можливостей вони повинні...»

Після виконання завдання - обговорення з групою в аудиторії.

4. Дискусійний майданчик на тему: *«Готовність України до впровадження інклюзивної освіти».*

Рекомендована література

1. Асистент учителя в інклюзивному класі: навч.-метод. посіб. / Н. М. Дятленко, Н. З. Софій, О. В. Мартинчук. Ю. М. Найда / За заг. ред. М. Ф. Войцехівського. Київ: ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. 172 с.

2. Бастун Н.А. «Ненаучувані» діти: право на освіту. Соціальна робота в Україні: теорія і практика [науково-методичний журнал]. 2004. №3(8).

3. Даніеле Е. Залучення дітей з особливими потребами до загальноосвітніх класів. Львів: Т-во «Надія», 2000. 255 с.

4. Данілавічюте Е.А. Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі: навч.-мет. посіб; За заг. ред. А. А. Колупаєвої. Київ: Видавнича група «А.С.К.», 2012. 360 с.

5. Таранченко О. М., Найда Ю. М. Диференційоване викладання в інклюзивному навчальному закладі: навч. метод. посіб. За заг. ред. А. А. Колупаєвої. Київ: Видавнича група «А.С.К.», 2012. 124 с.

6. Діти з особливими потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене: наук.-метод. посіб. / А. А. Колупаєвої, Л. О. Савчук. Київ: Видавнича група «Атопол», 2011. 274 с..

7. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі: практ. посіб. / [Тім Лорман, Джоан Деспелер, Девід Харві], Пер. з англ. Київ: СПД-ФО Парашин І. С., 2010. 296 с.

8. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: Монографія. К.: «Самміт-Книга», 2009. 272 с.:

9. Пантюк Т.І., Невмержицька О.В., Панткж М.П. Основи корекційної педагогіки: навчально-методичний посібник. 2-ге видання, доповнене і перероблене. Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ, 2009. 324с.

10. Працюємо разом: дитина з особливими потребами в школі. Довідник для батьків. Досвід Канади: посіб. Київ: Паливода А. В., 2012. 50 с.

Практичне заняття №2

Тема. Система управління інклюзивною освітою

План

1. Характеристика рівнів в системі управління інклюзивною освітою: вищий рівень, центральний рівень і місцевий рівень управління.
2. Громадські об'єднання як недержавні суб'єкти впровадження інклюзивної освіти.
3. Соціоосвітнє партнерство – процес розвитку інклюзивної освіти.

Питання для усного опитування

1. Які завдання виконує вищий рівень управління інклюзивної освіти?
2. Яку роль відіграє Міністерство освіти і науки України у формуванні державної політики у сфері інклюзивної освіти?
3. Якими є завдання Інституту спеціальної педагогіки Національної академії педагогічних наук України та Інституту модернізації змісту освіти у розвитку інклюзивної освіти?
4. Яким є значення міжвідомчого партнерства у сфері інклюзивної освіти?
5. Яку роль відіграють громадські об'єднання у розвитку інклюзивної освіти?
6. Якою є сутність соціоосвітнього партнерства у сфері інклюзивної освіти?
7. Що таке «система освіти»?
8. Що таке заклад освіти?
9. Які існують типи закладів дошкільної освіти для дітей з ООП?
10. Назвіть типи закладів загальної середньої освіти для дітей з ООП.
11. У чому полягає відмінність між спеціальною школою та навчально-реабілітаційним центром?
12. Якими є роль і функції інклюзивно-ресурсного центру в забезпеченні психолого- педагогічного супроводу дитини з ООП?
13. Які завдання виконує ресурсний центр підтримки інклюзивної освіти?
14. Назвіть заклади (установи) освіти для дітей з ООП, що не перебувають у системі Міністерства освіти і науки України.
15. У чому полягають особливості педагогічної деонтології?
16. Що таке деонтологія інклюзивної освіти?
17. Як Ви розумієте поняття «педагогічний оптимізм», «милосердя», «емпатія», «толерантність», «педагогічна справедливість», «гуманність і повага до дитини», «педагогічний обов'язок»?

18. Які завдання деонтології інклюзивної освіти?
19. Назвіть професійні компетентності вчителя інклюзивного класу.
20. Які існують принципи деонтології інклюзивної освіти?

Завдання для письмового опрацювання

1. Проаналізуйте модель партнерських відносин між закладом загальної середньої освіти та іншими закладами й установами з метою організації інклюзивного освітнього середовища.

2. Проаналізуйте динаміку кількості закладів спеціальної освіти та закладів загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням впродовж останніх років на прикладі будь-якого регіону.

3. Розгляньте досвід організації інклюзивного навчання у закладі загальної середньої освіти як приклад формування позитивного ставлення учнів і суспільства загалом до осіб з особливими освітніми потребами.

4. Сформулюйте основні деонтологічні вимоги до діяльності педагогічних працівників в інклюзивному класі, спираючись на статті Закону України «Про освіту» і Закону України «Про загальну середню освіту».

5. Сформулюйте основні причини конфліктів, що виникають в інклюзивному класі. Дотримання яких етичних норм дає можливість їх уникнути?

6. У вигляді таблиці: зазначте відмінності між термінами: «аномальні діти» та «діти з особливими освітніми потребами».

7. Перерахуйте основні ознаки сегрегативного та інклюзивного навчання.

8. Укласти порівняльну таблицю термінології щодо інвалідності на інклюзії.

9. Розробити презентацію у програмі Microsoft PowerPoint на тему: «Інклюзивне суспільство».

10. Написати есе на тему: «Інвалідність у розумінні різних людей різних держав світу».

Теми для доповідей та рефератів

1. Підготувати реферативне повідомлення на тему:
  - Історичне підґрунтя інклюзивної освіти.
  - Термінологія та її значення у сучасній педагогіці
  - Медична модель порушень розвитку.
  - Соціальна модель порушень розвитку.
  - Категоріальність дітей з особливими потребами.

Рекомендована література

1. Безпалько О.В., Едель С.В. Підготовка волонтерів до роботи з дітьми обмежених функціональних можливостей: Методичні рекомендації до проведення тренінгових занять К.: Видавництво Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, 2007. 32с.
2. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: Монографія. К.: «Самміт-Книга», 2009. 272 с.
3. Луценко І. Організаційні та нормативно-правові аспекти діяльності різнопрофільних фахівців в інклюзивному навчальному закладі. Особлива дитина: навчання та виховання. 2015. №2 (74). С. 35-44.
4. Пантюк Т.І., Невмержицька О.В., Їанткж М.П. Основи корекційної педагогіки: навчально-методичний посібник. 2-ге видання, доповнене і перероблене. Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ, 2009. 324с.
5. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі: навч. метод. посіб. / А. А. Колупаєва, Е. А. Данілавічюте, С. В. Литовченко. Київ: Видавнича група «А.С.К.», 2012. 197 с.
6. Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами : навч. – метод. посіб. у 9 кн. / За заг. ред. Колупаєвої А. А. Київ, 2010. 363 с.
7. Романчук О. Неповносправна дитина в сім'ї та в суспільстві. Львів, 2008. 334 с.

Практичне заняття №3

Тема: Діти з особливими освітніми потребами: особливості психофізичного розвитку

План

1. Основні етапи розвитку дитини.
2. Психологічна та педагогічна періодизація розвитку дитини.
3. Зміни та модифікації у вікових періодах розвитку дитини.
4. Порушення розвитку дитини.
5. Діти з особливими освітніми потребами.
6. Сутність поняття «особливі потреби».
7. Категорії дітей з ООП.

Питання для усного опитування

1. Що означає поняття «розвиток людини»?
2. Які існують етапи розвитку дитини?
3. Якими є зовнішні (екзогенні) і внутрішні (ендогенні) чинники розвитку дитини?
4. Які існують зміни та модифікації у вікових періодах розвитку?
5. Що таке сензитивний період розвитку дитини?
6. Що означає поняття «порушення розвитку дитини»?
7. Які існують класифікації психофізичних порушень розвитку?
8. Що означає поняття «особа з особливими освітніми потребами»?
9. Які існують категорії дітей з ООП?
10. У чому полягає сутність МКФ?
11. Які існують компоненти МКФ?
12. Якими є структурні особливості класифікації МКФ-ДП?
13. Як МКФ-ДП може застосовуватись в інклюзивній освіті?
14. Що означає поняття «соціалізація дитини з ООП»?
15. У чому відмінність між поняттями «соціалізація дитини», «розвиток особистості», «виховання», «освіта»?
16. Якою є роль сім'ї в соціалізації дитини з ООП?
17. Назвіть психологічні стадії, які проходить сім'я у сприйнятті дитини з ООП.
18. Які існують соціально-психологічні умови соціалізації дитини у закладі освіти?
19. Якими є соціально-економічні умови успішної соціалізації дитини з ООП у соціумі?

Завдання для письмового опрацювання

1. Охарактеризуйте категорії дітей з особливими освітніми потребами за різними класифікаційними ознаками. Подайте узагальнення у вигляді таблиці.
2. Розробіть план-конспект позакласного заходу з метою соціалізації дитини з особливими освітніми потребами. Якому етапу соціалізації відповідає запропонований план-конспект позакласного заходу?
3. Розкрийте ключові позиції Міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я дітей і підлітків (МКФ-ДП).
4. Скориставшись даними ПМПК по вашій області, підрахуйте кількість дітей з особливостями психофізичного розвитку, що навчаються в умовах стихійного інтегрування.
5. Відвідайте заклад освіти з інклюзивним навчанням і спроектуйте етапи соціалізації конкретної дитини з особливими освітніми потребами. Відповідь обґрунтуйте.

Групова дискусія

1. Підберіть з власного досвіду приклад педагогічної ситуації, що ілюструє стихійне інтегрування дитини з порушеннями психофізичного розвитку у загальноосвітній простір та прокоментуйте. Після виконання завдання – обговорення з групою в аудиторії.
2. Прокоментуйте цитату: «Проблема інтеграції в спеціальній освіті не вичерпується тільки залученням дитини з особливими потребами до колективів здорових дітей. Інтеграційні тенденції спостерігаються у змісті спеціальної освіти, в системі навчальних закладів для дітей з відхиленнями в розвитку. Ці тенденції перспективні, оскільки пов'язані із загальними процесами розвитку науки і цивілізації» [2, с.5].
3. Поясніть відмінності між «державоцентристською» та «дитиноцентристською» освітніми системами.
4. Чому інклюзивна освіта визначена як найбільш інноваційний рух в освіті 20-го сторіччя?

Теми для доповідей та рефератів

1. Стихійне інтегрування дітей з порушеннями психофізичного розвитку як ознака системи демократичних процесів в освіті.
2. Спеціальної освіти області, в якій я проживаю.
3. Загальні рекомендації щодо впровадження інклюзивного навчання в окремій області, районі, місті.

Рекомендована література

1. Безпалько О.В., Едель С.В. Підготовка волонтерів до роботи з дітьми обмежених функціональних можливостей: Методичні рекомендації до проведення тренінгових занять К.: Видавництво Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, 2007. 32с.
2. Будяк Л.В. «Інклюзивне навчання в сільському загальноосвітньому закладі» Черкаси, 2010.
3. Колупаєва А. А., Данілавічюте Е. А., Литовченко С. В. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі: навч. метод. посіб. Київ: Видавнича група «А.С.К.», 2012. 197 с.
4. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: Монографія. К.: «Самміт-Книга», 2009. 272 с.
5. Колупаєва А. А. Педагогічні основи інтегрування школярів з особливостями психофізичного розвитку у загальноосвітні навчальні заклади. Київ: Педагогічна дамка, 2007. 458 С.
6. Луценко І. Організаційні та нормативно-правові аспекти діяльності різнопрофільних фахівців в інклюзивному навчальному закладі. Особлива дитина: навчання та виховання. 2015. - №2 (74). С. 35-44.
7. Нагорна О. Б. Особливості корекційно-виховної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами: навч. метод. посіб. Рівне. 2016. 141 с.
8. Пантук Т.І., Невмержицька О.В., Їпанткж М.П. Основи корекційної педагогіки: навчально-методичний посібник. 2-ге видання, доповнене і перероблене. - Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ, 2009. 324с.
9. Працюємо разом: дитина з особливими потребами в школі. Довідник для батьків. Досвід Канади: посіб. Київ : Паливода А. В., 2012. 50 с.
10. Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами: навч. метод. посіб. у 9 кн. / За заг. ред. Колупаєвої А. А. Київ, 2010. 363 с.
11. Романчук О. Неповносправна дитина в сім'ї та в суспільстві. Львів, 2008. 334 с.

Практичне заняття №4

План

1. Батьки як члени навчальних команд.
2. Роль батьків в оцінюванні розвитку своєї дитини.
3. Допомога громадських організацій та соціальних служб.
4. Домашня допомога.

Питання для усного опитування

1. Назвіть і проаналізуйте основні функції сім'ї.
2. Розкрийте роль батьків у навчальній команді.
3. Поміркуйте, як можуть бути батьки адвокатами своєї дитини.
4. Якою, на вашу думку, має бути інклюзивна школа?
5. Перерахуйте перешкоди, які заважають становленню інклюзивного середовища. Запропонуйте зміни, які допоможуть їх подолати.

Завдання для самостійного виконання

1. Дайте відповідь на такі запитання стосовно інклюзивної практики у навчальному закладі, який ви добре знаєте.
  - Чи всі діти з порушеннями розвитку навчаються у школах поблизу своєї домівки, до яких би вони ходили в разі відсутності порушень?
  - Чи всі діти з порушеннями розвитку беруть участь у заходах школи?
  - Чи отримують діти з порушеннями розвитку підтримку, яка їм потрібна для успіху (пристосування навчання, допоміжні комунікаційні пристрої, допомога дорослих і однолітків)?
  - Чи проводиться навчання персоналу, волонтерів, сімей і представників громади щодо питань, пов'язаних з інклюзією та її найкращими зразками?
  - Чи користуються учні з порушеннями розвитку тими самими місцями і послугами, що й інші учні (наприклад, громадський транспорт, кафе та ін.)?
  - Чи отримують педагоги та персонал підтримку, необхідну для результативного навчання і/або залучення всіх дітей до заходів чи уроків (консультації й співпраця з професіоналами)?
  - Чи є в організації або школі бачення ініціативи тощо, яка активно сприяє інклюзії?

Відповіді допоможуть вам скласти план для виправлення ситуації.
2. Розгляньте запропоновані ситуації. Чи вважаєте ви, що досвідчений учитель та початківець у цих ситуаціях зіткнуться з різними проблемами? Перелічіть проблеми, які, на вашу думку, можуть виникнути перед ними:

- До школи зарахували нового учня з порушенням слуху.
- Спеціальний педагог запропонував попрацювати з групою учнів, у котрих спостерігаються труднощі в навчанні.

Практичне завдання

1. Скориставшись запропонованими матеріалами лекцій, поміркуйте та представте помічник-радник для:

- вчителів;
- батьків;
- дітей-однолітків, що навчаються разом із дітьми з особливими потребами.

2. Обговоріть результати в групі; найкращі поради оформіть на аркушах-бланках. Під час практики Ви можете запропонувати свої помічники-радники школам, що працюють у системі інклюзивної освіти.

Групова робота

Скористайтесь статтею Тіма Лормана «Сім стовпів підтримки інклюзивної освіти. Як перейти від запитання «Чому?» до запитання «Як?»», охарактеризуйте кожен зі «стовпів» у малих групах.

Після виконання завдання кожна група презентує свої тези. По завершенні – обговорення.

Вправа «Обмін ролями»

Студентам пропонується змоделювати ситуації навчального процесу в класах, де навчаються учні з особливими потребами. Студенти обирають для себе ролі, які виконуватиме кожен із них (учні, учні з особливими потребами, педагоги, вчитель, батьки учнів з особливими потребами). Викладач дає проблемну ситуацію (наприклад, підготовка найближчого свята), а студенти моделюють її, готуючись до свята. Після закінчення вправи студенти можуть поділитись досвідом, набутим під час виконання вправи.

Письмове завдання

1. Заповніть «батьківський записник» та обговоріть результати, розподіливши ролі: батька та педагога.

БАТЬКІВСЬКИЙ ЗАПИСНИК

Моя дитина має успіхи в таких сферах: _____

Ознаки, що вказують на можливі труднощі в навчанні та потребу більшої підтримки: _____

Інформація, яку я можу надати стосовно потреб моєї дитини в навчанні: _____

- Зразки запитань, які можна обговорити з учителями дитини:

- Які успіхи моєї дитини у школі в цьому році?
- Чи є у вас якісь особливі зауваження щодо її навчання або поведінки?
- Як школа визначає дітей, котрі можуть мати особливі потреби в навчанні?
- Як я можу взяти участь в оцінці навчальних потреб моєї дитини?

2. До класу, в якому Ви викладаєте, привели дитину з особливими освітніми потребами. Розробіть план першої зустрічі з батьками. Доведіть на прикладі, що батьки дитини з особливими потребами можуть бути адвокатами своєї дитини.

Теми для дискусій

1. Роль батьків у спеціальній та інклюзивній освіті.
2. Оцінювання розвитку дитини батьками та фахівцями.
3. Інклюзія чи сегрегація – роздуми батьків.

Теми для доповідей та рефератів

1. Роль батьків у здобутті освіти дитини з особливими потребами.
2. Інклюзія – вибір сучасних батьків.
3. Ідеологічне підґрунтя спеціальної та інклюзивної освіти.
4. Міфи радянської дійсності – щасливе дитинство в інтернаті.
5. Діяльність батьківських громадських організацій в Україні та за кордоном.

Рекомендована література

1. Білозерська І. О. Реалізація компетентнісної парадигми у роботі з батьками дітей із порушеннями психофізичного розвитку // Особлива дитина: навчання та виховання. Дефектологія. №4 К. 2011.
2. Білозерська І. О. Деякі аспекти формування батьківської компетентності у родинах, що мають дітей з порушеннями розвитку // Психолого-педагогічний супровід навчання дітей з порушеннями розвитку. К. 2010.
3. Даниленко А. І. Управління інноваційною діяльністю в загальноосвітніх закладах: Монографія. К.: Міленіум, 2004.
4. Діти з особливими потребами у загальноосвітньому просторі: початкова ланка. К. 2004.
5. Елен Р. Даніелс, Кей Стаффорд. Залучення дітей з особливими потребами загальноосвітніх класів. Львів: Товариство «Надія», 2000. 3
6. Інклюзивна освіта: стан і перспективи розвитку в Україні: Науково-методичний збірник. К.: ФО-ІІ Придатченко П.М., 2007.
7. Колупаєва А. А. Педагогічні основи інтегрування школярів з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітні навчальні заклади: Монографія. К.: Педагогічна думка, 2007.

Практичне заняття №5

Тема: Універсальний дизайн інклюзивного освітнього середовища

План

1. Універсальний дизайн у сфері освіти.
2. Структура універсального дизайну і її принципи.
3. Особливості застосування універсального дизайну в інклюзивному освітньому середовищі.
4. Зміст понять «адаптація» та «модифікація».
5. Допоміжні технології. Розумне пристосування. Ресурсна кімната. Медіатека.

Питання для усного опитування

1. Яка сутність поняття «універсальний дизайн у сфері освіти»?
2. Охарактеризуйте основні принципи універсального дизайну.
3. Як Ви бачите застосування принципів універсального дизайну в інклюзивному освітньому середовищі? Наведіть приклади.
4. Проаналізуйте поняття «простір школи».
5. Охарактеризуйте фактори організації ресурсної кімнати.
6. Проаналізуйте поняття «простір класу».
7. Що таке допоміжні технології? Наведіть приклади.
8. Які приклади розумного пристосування в інклюзивному освітньому середовищі Ви можете назвати?
9. Опишіть основні вимоги принципів розумного пристосування та універсального дизайну для окремих категорій дітей з ООП.
10. Яка роль ресурсної кімнати як складової інклюзивного освітнього середовища?
11. Що таке медіатека?

Групова робота

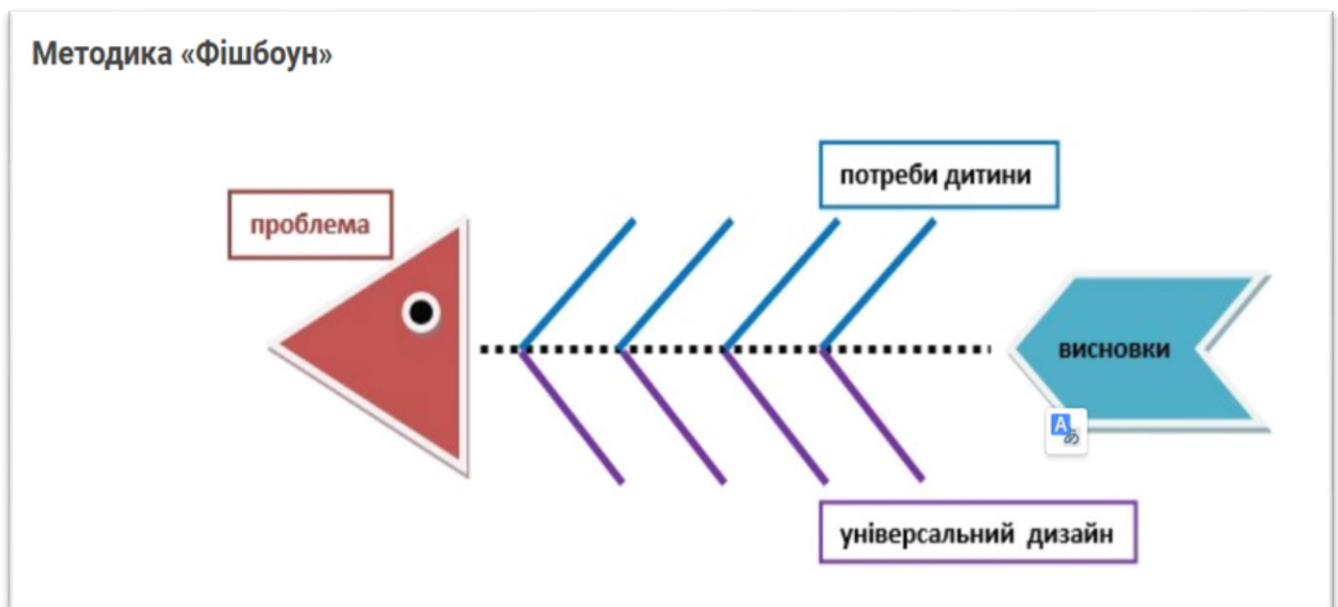
1. Студентам пропонується на основі теоретичних знань розробити програму (за вибором та зразком) і оформити в зошиті відповідно до поданого в методичних вказівках прикладу. Після виконання завдання – обговорення з групою в аудиторії:

- Обґрунтувати вибір індивідуальної, групової (в закритій або відкритій групі) чи змішаної форми корекційної роботи для таких випадків:
  - а) дитина з раннім дитячим аутизмом (четверта група);
  - б) дитина з простою дислалією;
  - в) дитина з розумовою відсталістю;
  - г) дитина з порушенням міжособистісних стосунків (образливістю);
  - д) підліток з акцентуацією характеру, яка спричинила стан дезадаптації.

▪ Запропонувати шляхи створення розвиваючого середовища в загальноосвітній школі для включення дітей із порушеннями інтелекту.

2. За допомогою методики «Фішбоун» у малих групах визначити особливі потреби дітей з різними особливими потребами та шляхи організації освітнього середовища, використовуючи стратегії універсального дизайну.

- Студенти отримують роздавальний матеріал.
- Студенти в парах або у малих групах визначають особливі потреби дітей та шляхи організації освітнього середовища, використовуючи стратегії універсального дизайну.
- Презентація групових робіт «Галерея думок», обговорення.

Теми для доповідей

1. Основні вимоги принципів розумного пристосування та універсального дизайну для окремих категорій дітей з ООП
2. Особливості складання портфоліо
3. Принципи побудови корекційного процесу та необхідність їх дотримання в навчанні та вихованні дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзії.
4. Модель взаємодії спеціалістів для залучення дитини з особливими потребами в загальноосвітній простір.
5. Роль координатора інклюзії у визначенні освітнього маршруту для дитини з особливими потребами та здійсненні корекційно-розвивальної роботи.

Рекомендована література

1. Архітектурна доступність шкіл : навч.-метод. посіб. / Кол. авторів: Байда Л. Ю., Красюкова-Еннс О. В., Буров С. Ю., Азін В. О., Грибальський Я. В., Найда Ю. М. Київ : Главник, 2012. 216 с.
2. Байда Л. Ю., Красюкова-Еннс О. В., Буров С. Ю., Азін В. О., Грибальський Я. В., Найда Ю. М. Інвалідність та суспільство: навчально-методичний посібник. за заг. редакцією Байди Л. Ю., Красюкової-Еннс О. В. Київ : Главник, 2012. 216 с.
3. Лорман Т. Десплер Дж., Харві Д. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі: практ. посіб.; пер. з англ. Київ: СПД-ФО Парашин І. С., 2010. 296 с.
4. Обухівська А. Г. Психологічний супровід інклюзивної освіти : метод. рек. / автор. кол. за заг. ред. А. Г. Обухівська. Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. 92 с.
5. Порошенко М. А. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навчально-методичний посібник. Київ: Знання, 2018. 252 с.
6. Софій Н. З. Створення індивідуальної програми розвитку для дітей з особливими освітніми потребами: методичний посібник. Серія «Інклюзивна освіта: крок за кроком» / За заг. ред. Софій Н. З. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. 76 с.
7. Софій Н. З. Універсальний дизайн в освіті: посібник / За заг. ред. Софій Н. З. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. 76 с.
8. Хозраткулова І. А. Проблеми впровадження інклюзивного та інтегрованого навчання у загальноосвітніх навчальних закладах. *Науковий вісник Миколаївського державного університету ім. В.О. Сухомлинського* : зб. наук. праць. Серія «Психологічні науки». Т.2. Вип. 5. Миколаїв : МДУ ім. В. О. Сухомлинського, 2010. 289 с.
9. Юхимець І. В., Савчук Л. О. Підготовка педагогів до роботи в умовах інклюзивного навчання. *Вісник науково-дослідницької лабораторії інклюзивної освіти* / упорядники: І. В. Юхимець, Л. О. Савчук. Випуск 3. Рівне: РОІППО, 2012. 69 с.

Практичне заняття № 6

Тема: Команда психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами

Тема: Корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивного навчання

План

1. Склад команди психолого-педагогічного супроводу
2. Завдання команди психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП.
3. Організація надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг дитині з особливими освітніми потребами
4. Значення корекційно-розвивальної роботи у процесі навчання дітей із порушеннями психофізичного розвитку.

Питання усного бліц-опитування

1. Які основні завдання стоять перед командою психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами?
2. Хто входить до складу команди психолого-педагогічного супроводу?
3. Як відбувається організація роботи команди психолого-педагогічного супроводу?
4. Які функції виконує асистент учителя в освітньому процесі?
5. Які обов'язки покладаються на асистента дитини під час інклюзивного навчання?
6. Як відбувається взаємодія між командою психолого-педагогічного супроводу та інклюзивно-ресурсним центром?
7. Що таке «індивідуальна програма розвитку»?
8. У чому полягають особливості вивчення потенційних можливостей і потреб учня під час розробки індивідуальної програми розвитку?
9. Чим характерний другий етап розробки індивідуальної програми розвитку?
10. Розкрийте загальне поняття про корекцію та компенсацію.
11. Назвіть фундаментальні положення психології, на яких будується корекція психічного розвитку.
12. Визначте стратегічну мету й завдання корекційно-розвивальної роботи з дітьми з особливими потребами в умовах інклюзії.
13. Методичні вимоги до складання корекційних програм.
14. Обґрунтування вибору форми роботи, режиму проведення занять.
15. Вимоги до комплектування груп дітей з особливими потребами для проведення корекційної роботи.

16. Зміст і оформлення корекційної програми.

17. Документація, яка ведеться в ході реалізації корекційної програми.

Завдання для письмового опрацювання

1. Запропонуйте облаштування ресурсної кімнати для інклюзивного закладу загальної середньої освіти з урахуванням ДЕН Е.2.2-40:2018 – «Інклюзивність будівель і споруд».

Теми для доповідей та рефератів

1. Принципи побудови корекційного процесу та необхідність їх дотримання в навчанні та вихованні дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзії.

2. Модель взаємодії спеціалістів для залучення дитини з особливими потребами в загальноосвітній простір.

3. Роль координатора інклюзії у визначенні освітнього маршруту для дитини з особливими потребами та здійсненні корекційно-розвивальної роботи.

Рекомендована література

1. Байда Л. Ю., Красюкова-Еннс О. В., Буров С. Ю., Азін В. О., Грибальський Я. В., Найда Ю. М. Інвалідність та суспільство: навчально-методичний посібник. за заг. редакцією Байди Л. Ю., Красюкової-Еннс О. В. Київ : Главник, 2012. 216 с.

2. Лорман Т. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі: практ. посіб; пер. з англ. Київ: СПД–ФО Парашин І. С., 2010. 296 с.

3. Обухівська А. Г. Психологічний супровід інклюзивної освіти: метод. рек. / автор. кол. за заг. ред. А. Г. Обухівська. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. 92 с.

4. Порошенко М. А. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навчально-методичний посібник. Київ: Знання, 2018. 252 с.

5. Софій Н. З. Створення індивідуальної програми розвитку для дітей з особливими освітніми потребами: методичний посібник. Серія «Інклюзивна освіта: крок за кроком» / За заг. ред. Софій Н. З. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. 76 с.

6. Софій Н. З. Універсальний дизайн в освіті: посібник / За заг. ред. Софій Н. З. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. 76 с.

7. Юхимець І. В., Савчук Л. О. Підготовка педагогів до роботи в умовах інклюзивного навчання. *Вісник науково-дослідницької лабораторії інклюзивної освіти* / упорядники: І. В. Юхимець, Л. О. Савчук. Випуск 3. Рівне: РОІШПО, 2012. 69 с.

Практичне заняття №7
Тема 7. Психологічний супровід дітей в умовах
інклюзивного навчання

План

1. Види та критерії оцінювання учнів з особливими освітніми потребами.
2. Портфоліо як спосіб фіксування індивідуальних досягнень школяра з особливими освітніми потребами.
3. План роботи психолога з дитиною з особливими освітніми потребами.

Питання для усного опитування

1. Охарактеризуйте компоненти психологічної готовності до шкільного навчання.
2. Які особливості психологічної готовності до навчання призводять до труднощів в опануванні програмовими знаннями першокласниками?
3. Обґрунтуйте доцільність застосування безбального оцінювання для учнів 1 класу.
4. Розкрийте сутність контрольно-оціночної діяльності учнів.
5. Які чинники у дітей з особливими освітніми потребами впливатимуть на формування самоконтролю у навчальній діяльності?
6. Розкрийте сутність технології портфоліо і вимоги до його укладання.
7. Обґрунтуйте доцільність застосування учительського облікового портфоліо в інклюзивному класі.
8. Які навчальні, виховні та розвивальні завдання розв'язує укладання портфоліо молодшим школярем? (Відповідь обґрунтуйте).
9. Охарактеризуйте особливості психолого-педагогічного супроводу дітей з ООП в загальноосвітніх навчальних закладах.
10. Опишіть особливості психолого-педагогічного супроводу студентів з ООП у вищих навчальних закладах.
11. Проаналізуйте стратегію використання у викладанні технології «Диференційованої інструкції».
12. Проаналізуйте стратегію використання у викладанні технології «Прямого навчання».
13. Охарактеризуйте стратегію використання у викладанні технології «Навчання без помилок».
14. Опишіть стратегію використання методу взаємного навчання.

Групова робота

1. Обговорення питання: «Чому на початку навчання не бажано вдаватися до оцінки навчальної діяльності молодшого школяра у балах?»

2. «Психологічна готовність до шкільного навчання»

а) на основі літературних джерел визначте особливості психологічної готовності до шкільного навчання школяра з дитячим церебральним паралічем, спрогнозуйте труднощі у навчанні до яких вони можуть призвести.

б) спрогнозуйте труднощі у навчанні пов'язані з особливостями психологічної готовності до навчання дітей з тяжкими вадами мовлення; розробіть напрямки їх усунення.

2. «Оцінювання навчальної діяльності без балів»

1) запропонуйте прийоми безбального оцінювання для першокласника зі зниженим інтелектом;

2) розробіть прийоми оцінювання які, з одного боку, дають можливість зафіксувати індивідуальне досягнення кожної дитини, а з іншого – не провокують учителя порівнювати успіхи дітей між собою.

3. «Контрольно-оціночна діяльність»

▪ Проаналізуйте складові самоконтролю. Визначте можливі труднощі оперування складовими самоконтролю і запропонуйте шляхи їх усунення:

а) у дітей із затримкою психічного розвитку;

б) у дітей з дитячим церебральним паралічем.

▪ Для оцінювання власної діяльності учнем (за допомогою оцінних лінійок) розробіть критерії оцінювання розв'язання складеної задачі з математики; для вправи з рідної мови, які можете запропонувати учню.

4. «Технологія портфоліо, облікове портфоліо вчителя»

1. Одним із розділів облікового портфоліо вчителя може бути розділ: «Досягнення учня в навчанні», запропонуйте сторінки цього розділу та продукти навчальної діяльності, які вчитель може добирати до них.

2. Визначте продукти діяльності учня, які можна добирати до розділу вчительського облікового портфоліо «Соціальна компетентність учня».

5. Портфоліо учня

▪ Визначте роль асистента вчителя у процесі збирання матеріалів для портфоліо молодшого школяра.

▪ Окресліть цілі добирання портфоліо учнями з особливими освітніми потребами основної школи. Запропонуйте розділи портфоліо учня з особливими освітніми потребами основної школи.

Завдання для письмового самостійного виконання

1. Опишіть особливості психологічної готовності до шкільного навчання дитини зі зниженим інтелектом (розумова відсталість). Для вчителя розробіть психолого-педагогічні рекомендації щодо їх усунення.
2. Розробіть поради вчителю: «Під час безбального оцінювання уникайте...»
3. Розробіть поради для самооцінювання у навчальній діяльності учня.
4. Розробіть розділи облікового портфоліо вчителя початкової школи інклюзивного класу.
5. Розробіть розділи портфоліо для учня початкової школи.
6. Розробіть сценарій батьківських зборів щодо організації роботи з укладання портфоліо учнів початкової школи.

Тема для доповідей

1. Психолого-педагогічна сутність оцінки у навчанні дитини з особливими освітніми потребами.
2. Психологічний зміст мотиваційно-вольової готовності до шкільного навчання.
3. Технологія портфоліо. Аналіз зарубіжного досвіду.

Рекомендована література

1. Байда Л. Ю., Красюкова-Еннс О. В., Буров С. Ю., Азін В. О., Грибальський Я. В., Найда Ю. М. Інвалідність та суспільство: навчально-методичний посібник. за заг. редакцією Байди Л. Ю., Красюкової-Еннс О. В. Київ: Главник, 2012. 216 с.
2. Лорман Т. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі: практ. посіб.; пер. з англ. Київ: СПД–ФО Парашин І. С., 2010. 296 с.
3. Мішаровський Р. М., Тимошенко О. В. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи в процесі занять футболом. Вісник ЧНПУ імені ТГ Шевченка. Чернігів : ЧДПУ. 2011. 212 с.
4. Обухівська А. Г. Психологічний супровід інклюзивної освіти: метод. рек. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. 92 с.
5. Порошенко М. А. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навчально-методичний посібник. Київ: Знання, 2018. 252 с.
6. Софій Н. З. Створення індивідуальної програми розвитку для дітей з особливими освітніми потребами: методичний посібник. Серія «Інклюзивна

освіта: крок за кроком» / За заг. ред. Софій Н. З. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. 76 с.

7. Софій Н. З. Універсальний дизайн в освіті: посібник Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. 76 с.

8. Технології психологічного забезпечення освітнього процесу в інклюзивній школі : метод. посіб. / автори-упорядники Д. Д. Романовська, Р. І. Мінтянська ; за заг. ред. Д. Д. Романовської. Чернівці: Технодрук, 2019. 158с.

9. Таранченко О. М., Найда Ю. М. Диференційоване викладання в інклюзивному класі: навчально-методичний посібник / За загальною редакцією Колупаєвої А. А. Київ : Видавнича група «АТОПОЛ», 2012. 120 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).

10. Хозраткулова І. А. Проблеми впровадження інклюзивного та інтегрованого навчання у загальноосвітніх навчальних закладах. *Науковий вісник Миколаївського державного університету ім. В.О. Сухомлинського* : зб. наук. праць. Серія «Психологічні науки». Т.2. Вип. 5. Миколаїв : МДУ ім. В. О. Сухомлинського, 2010. 289 с.

11. Щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої освіти у 2020/2021 навчальному році: Лист МОН України від 31 серп. 2020 р. № 1/9-495. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-organizaciyi-navchannya-osib-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-u-zakladah-zagalnoyi-serednoyi-osviti-u-20202021-navchalnomu-roci>

Практичне заняття №8

Тема: Теоретичні основи психологічної реабілітації

План

1. Історичні аспекти виникнення реабілітології як науки та практичної дисципліни. Зв'язок реабілітації та профілактики.
2. Комплексний та системний характер реабілітаційного процесу. Соціальна сутність реабілітаційного процесу.
3. Компенсація в психологічному розвитку та реабілітації людей з особливими потребами (Л.С.Виготський).

Питання для усного опитування

1. Розкрийте історичні аспекти становлення реабілітації. Коли з'явився термін «реабілітація»?
2. Розкрити мету, основні завдання та функції реабілітації
3. Назвіть види реабілітації та охарактеризуйте їх.
4. Пояснити різницю між абілітацією та реабілітацією.
5. На що спрямований психологічний компонент реабілітації?
6. Коли виникла галузь науки і практики – «фізична й реабілітаційна медицина»?
7. Дайте визначення поняття «реабілітаційна психологія».

Питання для групового обговорення

1. Що, на вашу думку, треба змінити в докiллi, в робочому просторi, щоб забезпечити безперешкодну й повноправну участь осіб з iнвалiднiстю в життi суспiльства та їхню професiйну реалiзацiю?
2. Які, на вашу думку, заходи найважливіші в організації і наданні психологічної допомоги особам, що пережили екстремальні, надзвичайні ситуації та психотравмивні події?
3. Поміркуйте над тим, на яких саме наукових дослідженнях загальної і соціальної психології ґрунтується реабілітаційна психологія як інтегративна дисципліна?

Завдання для письмового працювання

1. Створіть порівняльну таблицю щодо змісту систем заходів таких видів реабілітації, як нейрореабілітація, психологічна реабілітація, психолого-педагогічна реабілітація, соціальна реабілітація, професійна реабілітація.

2. Створити схему дисциплінарних та галузевих зав'язків реабілітаційної психології, як навчально-практичної дисципліни.

Тема для доповідей

1. Особливості психореабілітації психічно хворих осіб.
2. Психологічна адаптація вимушених мігрантів.
3. Основи реабілітації жертв сексуального насильства.
4. Поєднання корекції та компенсації у реабілітаційному процесі.
5. Біологічні та соціальні фактори компенсаторних процесів.
6. Анімалотерапія в реабілітаційному процесі.
7. Психопрофілактика та її місце у реабілітаційному процесі.
8. Роль і місце психолога в роботі мультидисциплінарної реабілітаційної команди.

Рекомендована література

1. Бойко Г. М. Реабілітаційна психологія : посібник [для студ. вищ. навч. закл.] Полтава: АСМІ, 2010. 240 с.
2. Гридковець Л. М. Навчально-методичний комплекс з дисципліни «Реабілітаційна психологія». Київ : КІБіТ, 2012. 80 с.
3. Гридковець Л. М. Реабілітаційна психологія. Київ: КІБіТ, 2015. 42 с.
4. Допомога дітям, постраждалим внаслідок воєнного конфлікту: довідник вихователя дошкільного навчального закладу / Н. В. Пророк, С. А. Гончаренко та ін.; за ред. Н. В. Пророк. Слов'янськ : ПП «Канцлер», 2015. 84 с.
5. Закони України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні» (Назва Закону зі змінами, внесеними згідно із Законом N 2249-VIII (2249-19) від 19.12.2017). – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15>
6. Закони України □»Про психіатричну допомогу» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, № 19, ст.143) (Із змінами, 2013 с.2018 р.р.). – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1489-14>
7. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 5, ст.35). – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#n231>
8. Колупаєва А. А. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Видання доп. та перероблене: наук.-метод. посіб. Київ: Знання, 2008. 126 с.
9. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 1. Київ, 2018. 208 с.

Практичне заняття №9-10

Тема: Алгоритм надання психолого-педагогічних, корекційно-розвивальних послуг.

Мотивація як основний чинник в реабілітаційному процесі

План

1. Принципи та підходи роботи з мотивацією в психології.
2. Основні підходи в активації та мобілізації реабілітаційного процесу.
3. Використання сучасних інтеграційних методів в роботі з мотивацією в реабілітаційній діяльності

Питання для усного опитування

1. Розкрити поняття «мотивація» у психології.
2. Проаналізувати проблему виживання та смислу життя у працях Віктора Франкла.
3. Розкрити внесок Еріка Мілтона у реабілітацію.
4. Пояснити вплив травми на психічне здоров'я особистості.
5. Проаналізувати симптоми «великого депресивного розладу».
6. Мотиваційні проблеми та їхні наслідки при депресивних розладах.
7. Пояснити поняття «реабілітаційний потенціал особистості».
8. Пояснити поняття «якість життя».
9. Розкрити роль компенсації у реабілітації.
10. Розкрити роль мотивувальних історій в реабілітації.

Завдання для письмового опрацювання

1. Наративний метод в реабілітології.
2. Проективність та інтроєктивність психіки людини.
3. Принцип дії аналогії та метафори в психологічному супроводі.

Рекомендована література

1. Бойко Г. М. Реабілітаційна психологія: посібник [для студ. вищ. навч. закл.] Полтава: АСМІ, 2010. 240 с.
2. Гридковець Л. М. Навчально-методичний комплекс з дисципліни «Реабілітаційна психологія». Київ : КІБіТ, 2012. 80 с.
3. Гридковець Л. М. Реабілітаційна психологія. Київ: КІБіТ, 2015. 42 с.
4. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 1. Київ, 2018. 208 с.
5. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 3. Київ, 2018. 236 с.

Практичне завдання №11

Психологічна реабілітація осіб з девіантною поведінкою

План

1. Індивідуально-типологічні, гендерні та інші характеристики сприйняття стресових чинників.
2. Психологічна адаптація.
3. Основні напрямки психологічної допомоги постраждалим від екстремальних ситуацій.

Питання для усного опитування

1. Поняття про стрес в психологічних дослідженнях:
  - а) загальний адаптаційний синдром і стрес;
  - б) фізіологічний та психологічний стрес;
  - в) фази і компоненти стресу;
  - г) поняття про дистрес та еустрес.
2. Поняття про копінг-поведінку та психологічні захисти. Копінг-ресурси та адаптаційний потенціал.
3. Опишіть адаптаційні резерви організму та структуру функціональних резервів організму.

Практичне завдання

1. Встановіть характерні для вас особливості копінгу, використавши методику «Способы копинга» (Р. Лазарус WCQ.). Проаналізуйте отримані результати.
2. Охарактеризуйте явище психологічної стійкості

Групова робота

Опрацюйте запропоновану літературу, узагальніть прочитане у вигляді реферату (на одну з тем) та захистіть його на занятті:

1. Психічна саморегуляція як компонент здоров'я особистості (готують всі).
2. Основні методи регуляції та саморегуляції психічних станів (по групах)
  - Медитація.
  - Аутогенне тренування.
  - Управління ритмом дихання
  - Нервово-м'язова релаксація.
  - Психорегуляція з використанням музики.
3. Під керівництвом викладача продемонструйте застосування одного із методів саморегуляції психічних станів на занятті.

Теми для доповідей

- 1 Реабілітація в контексті психіатрії.
- 2 Трудотерапія в реабілітації психічно хворих.
3. Особливості медико-психологічної реабілітації дітей, хворих на бронхіальну астму, алергічні захворювання.

Рекомендована література

1. Бойко Г. М. Реабілітаційна психологія: посібник [для студ. вищ. навч. закл.] Полтава: АСМІ, 2010. 240 с.
2. Гридковець Л. М. Навчально-методичний комплекс з дисципліни «Реабілітаційна психологія». Київ : КІБіТ, 2012. 80 с.
3. Гридковець Л. М. Реабілітаційна психологія. Київ: КІБіТ, 2015. 42 с.
4. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 1. Київ, 2018. 208 с.
5. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 3. Київ, 2018. 236 с.

Правтичне заняття 12

Тема. Особливості психологічної реабілітації соматично хворих та осіб з обмеженими можливостями

План

1. Важливість взаємодії фахівців різних галузей та командний підхід в реабілітології хронічних соматичних захворювань.

2. Роль психологічних чинників в реабілітації при соматичних та психосоматичних захворюваннях.

3. Зцілюючий ген як чинник реабілітаційного процесу.

Завдання для самостійної та індивідуальної роботи

1. Індивідуальне завдання: підготуйте доповідь на тему "Музика в психологічній реабілітації" та захистіть її. Підберіть музичні фрагменти, що можуть бути використані у роботі психолога-реабітолога та обґрунтуйте доцільність їх застосування на прикладі роботи з однією із можливих груп, що потребують реабілітації.

2. Познайомтесь прийомами гіпноанальгезії та опишіть власний досвід їх застосування.

3. Виконайте запропоновані завдання, давши письмову відповідь. Рекомендований список літератури пропонується нижче.

а) Опишіть психічний стан людини, яка потребує реабілітації, та обґрунтуйте необхідність діагностики і вибору адекватних засобів реабілітації.

б) Встановіть роль емпатії та дистанціювання у процесі реабілітації.

в) Опишіть особливості мотивування різних груп клієнтів до реабілітації.

4. Опрацюйте запропоновану літературу та систематизуйте опрацьований матеріал у вигляді конспекту за запропонованим планом:

а) Важливість взаємодії фахівців різних галузей та командний підхід в реабітології хронічних соматичних та психосоматичних захворювань.

б) Роль психологічних чинників реабілітації при соматичних та психосоматичних захворюваннях.

в) Загальні та специфічні аспекти реабілітації при психічних хворобах.

5. Поняття про деінституціоналізацію в психіатрії та можливості соціальної реабілітації після деінституціоналізації. Соціальні аспекти психіатрії та реабілітаційна діяльність.

6. Реабілітаційний потенціал та його визначення.

У рольовій грі вивчіть реабілітаційний потенціал особистості, використавши методику «Реабілітаційний потенціал особистості» І.Ю. Кулагіної та Л. В. Сенкевич.

Рекомендована література

1. Бойко Г. М. Реабілітаційна психологія: посібник [для студ. вищ. навч. закл.] Полтава: АСМІ, 2010. 240 с.
2. Гридковець Л. М. Навчально-методичний комплекс з дисципліни «Реабілітаційна психологія». Київ : КІБіТ, 2012. 80 с.
3. Гридковець Л. М. Реабілітаційна психологія. Київ: КІБіТ, 2015. 42 с.
4. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 1. Київ, 2018. 208 с.
5. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 3. Київ, 2018. 236 с.

Практичне заняття 13

Тема 13. Особливості організації та впровадження системи раннього втручання

Пдан

1. Функції фахівців медичної та психологічної галузей в системі раннього втручання.
2. Особливості роботи мультидисциплінарної команди.
3. Зміст системи раннього втручання. Особливості роботи з дітьми, що потребують даної послуги.

Питання для усного обговорення

1. Основні принципи організації та надання послуги раннього втручання
2. Принципи на яких базується надання послуги раннього втручання
  - Сімейноцентрованість
  - Міждисциплінарність та командність
  - Функціональний підхід
  - Реалізація програм раннього втручання в природньому середовищі з використанням повсякденних рутин
3. Алгоритм надання послуги раннього втручання
4. Побудова індивідуальної програми раннього втручання
5. Первинна оцінка потреб дитини й сім'ї
6. Етапи проведення первинної оцінки
7. Командне обговорення первинної оцінки, вибір робочої команди й координатора роботи з сім'єю.

Рекомендована література

1. Бастун, Н. А. (2005). Служби раннього втручання в Україні: шлях до інтеграції. К., ІКЦ «Леста» (Bastun, N. A. (2005). Early intervention services in Ukraine: the path to integration. K., ICC «Lesta»)
2. Колупаєва, А. А. (2009). Інклюзивна освіта: реалії та перспективи. К.: «Самміт-Книга» (Kolupaieva, A. A. (2009). Inclusive education: realities and prospects: Monograph. K.: «Summit Book»).
3. Колупаєва, А. А. (2014). Спеціальна освіта в Україні та модернізація освітньої галузі. Особлива дитина: навчання і виховання, 3, 7-11 (Kolupaieva, A. A. (2014). Special education in Ukraine and modernization of the educational branch. Special child: education and upbringing, 3, 7-11).
4. Кропівницька, М. Е. (2019). Впровадження послуги раннього втручання на рівні пілотних областей в Україні. Інвестиції: практика та досвід, 6, 132-137.

5. Кукуруза Г.В. Психологічна модель раннього втручання: допомога сім'ям, що виховують дітей раннього віку з порушеннями розвитку: монографія. / Г.В. Кукуруза. Харків: Планета-прінт, 2013. 244 с.

6. Панченко, Т. Л., Заплатинська, А. Б. (2018). Раннє втручання як система комплексної допомоги дітям раннього та дошкільного віку. Народна освіта, 3 (36). Режим доступу: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5463

7. Раннє втручання. Напрацьовуємо стандарти надання послуги раннього втручання. Режим доступу: <http://rvua.com.ua/news/napratsovuemo-standarti-nadannya-poslugi-rannogo-vtruchannya-409>

8. Розпорядження Кабінету Міністрів України № 350-р від 22 травня 2019 р. «Деякі питання створення системи надання послуги раннього втручання для забезпечення розвитку дитини, збереження її здоров'я та життя»: <https://cutt.ly/zrmLEP4>

Практичне заняття 14

Тема 14. Особливості створення програм психологічної реабілітації: підходи та методи

План

1. Суспільні моделі в психології здоров'я.
2. Соціальна реклама в психології здоров'я.
3. Специфіка складання програм реабілітації: підходи та методи психологічної допомоги.

Завдання для самостійного опрацювання

1. Підготуйте доповідь на одну з проблем.
  - 1.1. Історичний екскурс та сучасний етап у розробці проблеми сім'ї, що виховує дитину з відхиленнями у розвитку.
  - 1.2. Сім'я та сімейна реабілітація дитини з соматичними розладами.
  - 1.3. Сім'я та сімейна реабілітація дитини з нервово-психічними розладами та порушеннями поведінки.
  - 1.4. Сім'я та сімейна реабілітація дитини з враженням центральної нервової системи та руховими розладами.
  - 1.5. Сім'я та сімейна реабілітація дитини з сенсорними порушеннями.
  - 1.6. Сім'я та сімейна реабілітація дитини з порушеннями інтелекту.
  - 1.7. Реабілітаційний потенціал інклюзивної освіти. Тьюторський супровід.
  - 1.8. Специфіка сімейної реабілітації дітей-інвалідів.
  - 1.9. Реабілітаційна культура та реабілітаційна активність сім'ї.
2. Самостійно підберіть літературу та проаналізуйте методики психологічного супроводу, які використовуються в психолого-педагогічній реабілітації дітей-інвалідів (на прикладі досвіду роботи реабілітаційних центрів). Зробіть повідомлення в групі.
3. Дайте письмові відповіді на питання та обговоріть свої відповіді з партнерами в групі.
  - Які з потреб задоволені на даний момент вашого життя достатньою мірою?
  - Які задоволені ще не повністю чи не задоволені взагалі?
  - Що можна зробити в даній ситуації, щоб задовольнити ці потреби?

Групова робота

Вправа «Колесо особистого благополуччя»

Мета цієї вправи – усвідомлення ресурсів та резервів в особи-стисній та професійній сферах як джерел профілактики емоційного вигорання. Уважно розгляньте рис. 1 "Колесо особистого благополуччя".

Відмітьте крапкою на кожній спиці колеса те, як ви оцінюєте ваш стан на даний момент. Проведіть лінію, що поєднує ці точки одну з одною. Порівняйте контури "ідеального колеса" з тією фігурою, яку ви отримали в результаті поєднання точок.

Подумайте про те, яка сфера життєдіяльності у вас найбільш благополучна? А яка найменше? Розгляньте контур, що вийшов після поєднання точок. Чи схожий він на коло? Чи зможе ваше колесо "котитися по життю"? Які почуття воно у вас викликає? Що вам хотілося б змінити? Які кроки ви можете зробити, щоб досягти цих змін?

Обговоріть у групі (за бажанням) зроблені вами висновки. Поділіться власними "рецептами" покращення емоційного стану у складних для вас ситуаціях. Створіть "Банк психологічних ресурсів фахівця, що допомагає"

Анкета "Як я піклуюся про себе"

Мета анкети – виявити, настільки гарно фахівці професій, спрямованих на допомогу, вміють піклуватися про себе (фізіологічні, емоційні, психологічні та духовні потреби). Заповніть анкету (додаток Й), підрахуйте бали та обговоріть отримані результати в групі. Що ви можете зробити, щоб покращити ситуацію?

Рекомендована література

1. Бойко Г. М. Реабілітаційна психологія: посібник [для студ. вищ. навч. закл.] Полтава: АСМІ, 2010. 240 с.
2. Гридковець Л. М. Навчально-методичний комплекс з дисципліни «Реабілітаційна психологія». Київ : КІБіТ, 2012. 80 с.
3. Гридковець Л. М. Реабілітаційна психологія. Київ: КІБіТ, 2015. 42 с.
4. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 1. Київ, 2018. 208 с.
5. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 3. Київ, 2018. 236 с.

ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

з дисципліни

«Технології психологічної реабілітації та інклюзивного супроводу»

1. Основні міжнародні документи у сфері інклюзивної освіти.
2. Міжнародна політика і законодавча база інклюзивної освіти, зокрема, Саламанська декларація та документи ООН і ЮНЕСКО.
3. Законодавча і нормативно-правова база інклюзивної освіти в Україні.
4. Інвалідність та інклюзія.
5. Підтримка інклюзивної освіти, інклюзивне навчання, стратегія інклюзивного навчання, освітнє середовище, компоненти інклюзивної освіти.
6. Філософія інклюзії.
7. Ідеологія та цінності інклюзії.
8. Права дітей та права осіб з інвалідністю.
9. Біопсихосоціальна модель інвалідності.
10. Етичні аспекти спілкування з особою з інвалідністю.
11. Принципи універсального дизайну.
12. Простір школи.
13. Організація ресурсної кімнати. Вимоги до її створення.
14. Простір класу.
15. Основні вимоги принципів розумного пристосування та універсального дизайну для окремих категорій дітей з ООП.
16. Умови освітніх послуг для забезпечення ефективного навчання дитини з ООП.
17. Організація інклюзивного навчання дитини з особливими освітніми потребами в загальноосвітньому середовищі.
18. Склад і функціональні обов'язки команди фахівців інклюзивного класу.
19. Етапи надання психолого-педагогічних послуг.
20. Особливості співпраці з батьками дітей з ООП.
21. Модель формування оптимальної позиції батьків.
22. Роль сім'ї в інтеграції дитини з особливими потребами в соціокультурне середовище Кроки до залучення батьків.
23. Методичні рекомендації щодо роботи з батьками. дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання.
24. Співпраця з інклюзивно-ресурсними центрами.
25. Індивідуальні особливості навчально-пізнавальної діяльності дітей з ООП.
26. Стандартизовані тести для проведення комплексної оцінки дитини.

27. Особливості пізнавальної діяльності, соціальної адаптації та поведінки дітей з ООП.
28. Вимоги до розробки індивідуального навчального плану учня з особливими освітніми потребами.
29. Особистісно орієнтоване навчання.
30. Особливості оцінювання досягнень дітей з ООП. Методи оцінювання учнів з особливими потребами (формальні і неформальні).
31. Портфоліо як спосіб фіксування, накопичення та оцінки індивідуальних навчальних досягнень школяра з особливими освітніми потребами.
32. Професійна та психологічна готовність педагога. Професіограма учителя інклюзивного класу.
33. Кроки педагога для влучення дитини з ООП в освітній процес.
34. Педагогічна супервізія.
35. Алгоритм проведення супервізійних груп.
36. Загальні рекомендації психолога педагогам з формування учбової поведінки у дітей з ООП.
37. Психолого-педагогічний супровід дітей з ООП в загальноосвітніх навчальних закладах.
38. Психолого-педагогічний супровід студентів з ООП у вищих навчальних закладів.
39. Роль громадських організацій в формуванні інклюзивного освітнього середовища
40. Визначення доступності будівлі школи для малорухомих учнів.
41. Допоміжні технології. Розумне пристосування. Ресурсна кімната. Роль ресурсної кімнати як складової інклюзивного освітнього середовища. Медіатека.
42. Основні вимоги принципів розумного пристосування та універсального дизайну для окремих категорій дітей з ООП
43. Формування толерантного ставлення до осіб з ООП.
44. Шляхи і рекомендації налагодження взаємодії з батьками учня з особливими освітніми потребами
45. Психологічне консультування дитини з особливими потребами та її батьків.
46. Державний стандарт для дітей з особливими освітніми потребами.
47. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів
48. Характеристика стратегії використання методу взаємного навчання.

- 49.Зміст корекційно-розвивальної роботи з «особливими» дітьми (за нозологіями на власний вибір).
- 50.Професійна та психологічна готовність педагога до навчання дітей з ОПП.
- 51.Додаткові освітні послуги в інклюзивному освітньому середовищі.
- 52.Основні поняття та історичний розвиток реабілітології.
- 53.Предмет реабілітаційної психології.
- 54.Основні поняття реабілітології.
- 55.Історичний розвиток та сучасні тенденції в реабілітології.
- 56.Принципи реабілітаційного процесу.
- 57.Базові чинники в психологічній реабілітації.
- 58.Поняття «реабілітаційний потенціал особистості».
- 59.Види реабілітаційних програм та умови проведення.
- 60.Етапи визначення реабілітаційної програми.
- 61.Враховання вікових особливостей при плануванні реабілітаційного процесу.
- 62.Особливості психотерапії як методу психологічної реабілітації.
- 63.Особливості психологічного консультування як методу психологічної реабілітації.
- 64.Особливості психологічної корекції як методу психологічної реабілітації.
- 65.Особливості формування Я-концепції людини у кризі здоров'я та людини з особливими потребами. Соціальна стигматизація.
- 66.Ставлення до хвороби і здоров'я як чинник успішної реабілітації.
- 67.Оптимізація внутрішньої картини здоров'я як чинник успішної реабілітації.
- 68.Особливості саморегуляції у психологічній реабілітації.
- 69.Характеристика методів психічної саморегуляції.
- 70.Когнітивно-поведінкова терапія у реабілітації.
- 71.КПТ у профілактиці, психологічному супроводі та реабілітації соматичних та психосоматичних захворювань.
- 72.Мотивація в реабілітології.
- 73.Індивідуальний підхід та нестандартні інтервенції
- 74.Психологія та реабілітологія кризових станів, психологічний супровід кризових станів
- 75.Типологія кризових станів.
- 76.Ендогенні кризові стани та їх психологічний супровід

77. Кризові стани, викликані сильним стресом із загрозою здоров'ю, гідності та життю людини Психологія важкої втрати й горювання.
78. Діагностичний інструментарій у реабілітаційному процесі.
79. Психодіагностика осіб, що пережили травмівну подію.
80. Базові принципи психодіагностики постраждалих осіб.
81. Психодіагностика осіб, що пережили травмуючу подію
82. Особливості посткризової психологічної діагностики дітей. Короткі характеристики психодіагностичних методик.
83. Вікові аспекти реабілітації.
84. Реабілітація дітей та підлітків. Гіперопіка родителів як загроза реабілітації.
85. Реабілітація дорослих.
86. Психологічна реабілітація жертв насильства в сім'ї.
87. Реабілітація дітей та жінок – жертв насильства.
88. Програми психологічного супроводу. КПТ у корекції віктимної поведінки.
89. Світовий досвід психологічної допомоги населенню, що постраждало внаслідок психотравмуючих ситуацій.
90. Особливості психологічної реабілітації військовослужбовців.

ФОРМИ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ УСПІШНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. При поточному контролі оцінці підлягають: рівень теоретичних знань та вміння працювати з науковою літературою, знання матеріалу, продемонстрованого у виконаних (як правило) індивідуальних завданнях; обґрунтованість висновків, а також самостійність та повнота вирішення практичних завдань та аналізу матеріалів; активність та систематичність роботи на заняттях; результати виконання домашніх завдань, тестів, експрес-опитувань тощо.

Форми проведення поточного контролю: усне опитування студентів, вирішення практичних завдань, тестові завдання (для зацікавленості у навчанні, розвитку здібностей студента може бути передбачено виконання інших, індивідуальних для кожного студента завдань).

Проміжний контроль проводиться після вивчення відповідних тем або блоку тем з метою з'ясування ступеню засвоєності студентами відповідного об'єму опрацьованого та вивченого матеріалу та подальшої оцінки рівня отриманих знань. Форми проведення проміжного контролю: тренувальні вправи, колоквіум експрес-контроль на лекціях, тестове опитування, співбесіда (усне спілкування).

Підсумковий контроль у формі заліку, екзамену

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Поточний контроль аудиторної та самостійної роботи студентів на практичних заняттях:

Відмінно – студент демонструє ретельну підготовку до практичного заняття, надає правильну розгорнуту та обґрунтовану відповідь на поставлене запитання, при підготовці використовує декілька джерел інформації, безпомилково виконує практичні завдання. Бере активну участь в занятті, доповнює відповіді інших студентів, задає доречні запитання, проявляє навчальну та пізнавальну активність;

Добре – студент демонструє якісну підготовку до практичного заняття, впевнено відповідає на поставлене питання, при відповіді може допускати незначні помилки, практичні завдання виконує з незначними помилками або неповністю, намагається проявляти активність, доповнювати відповіді інших студентів.

Задовільно – студент демонструє підготовку до практичного заняття на задовільному рівні, не може відповісти або відповідає з суттєвими помилками на частину поставлених запитань, при підготовці до заняття використовує одне джерело інформації (переважно Інтернет), погано орієнтується у темі, не виконує практичні завдання або виконує з грубими помилками, не проявляє активності на занятті.

Не задовільно – студент не готується до заняття, не може відповісти на більшу частину поставлених питань, не виконує практичне завдання, не проявляє активності під час заняття або займається сторонніми справами.

Індивідуальні науково-дослідні заняття:

Оцінювання	
Вид оцінювання	%
Поточний контроль, разом, у т.ч.:	50
• доповіді та повідомлення на семінарах	25
• виконання письмових індивідуальних завдань, рефератів, контрольних робіт	15
• опитування на семінарських заняттях	10
Підсумковий контроль, разом, у т.ч.:	50
• письмова компонента	25
• усна компонента	25

ШКАЛА ЗА ECTS

Сума балів	Оцінка за 7-бальною шкалою	Оцінка за 4-бальною шкалою	
		екзамен	залік
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D		
60-63	E	задовільно	
35-59	FX	незадовільно	не зараховано
1-34	F		

Література

1. Архітектурна доступність шкіл: навчально-методичний посібник / Кол. авторів: Байда Л. Ю., Красюкова-Еннс О. В., Буров С. Ю., Азін В. О., Грибальський Я. В., Найда Ю. М. Київ: Главник, 2012. 216 с.
2. Байда Л. Ю., Красюкова-Еннс О. В., Буров С. Ю., Азін В. О., Грибальський Я. В., Найда Ю. М. Інвалідність та суспільство: навчально-методичний посібник. за заг. редакцією Байди Л. Ю., Красюкової-Еннс О. В. Київ: Главник, 2012. 216 с.
3. Бастун Н.А. «Ненаучувані» діти: право на освіту. Соціальна робота в Україні: теорія і практика [науково-методичний журнал]. 2004. №3(8).
4. Бастун, Н. А. Служби раннього втручання в Україні: шлях до інтеграції. К., ІКЦ «Леста» 2005.
5. Безпалько О.В., Едель С.В. Підготовка волонтерів до роботи з дітьми обмежених функціональних можливостей: Методичні рекомендації до проведення тренінгових занять К.: Видавництво Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, 2007. 32с.
6. Білозерська І. О. Деякі аспекти формування батьківської компетентності у родинах, що мають дітей з порушеннями розвитку // Психолого-педагогічний супровід навчання дітей з порушеннями розвитку. К. 2010.
7. Білозерська І. О. Реалізація компетентнісної парадигми у роботі з батьками дітей із порушеннями психофізичного розвитку // Особлива дитина: навчання та виховання. Дефектологія. №4 К. 2011.
8. Бойко Г. М. Реабілітаційна психологія: посібник [для студентів вищих навчальних закладів] Полтава: АСМІ, 2010. 240 с.
9. Гридковець Л. М. Навчально-методичний комплекс з дисципліни «Реабілітаційна психологія». Київ: КІБіТ, 2012. 80 с.
10. Гридковець Л. М. Реабілітаційна психологія. Київ: КІБіТ, 2015. 42 с.
11. Даниленко А. І. Управління інноваційною діяльністю в загальноосвітніх закладах: Монографія. К.: Міленіум, 2004.
12. Даніеле Е. Залучення дітей з особливими потребами до загальноосвітніх класів. Львів: Т-во «Надія», 2000. 255 с.
13. Данілавічюте Е.А. Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі: науково-методичний посібник за заг. ред. А. А. Колупасової. Київ: Видавнича група «А.С.К.», 2012. 360 с.
13. Діти з особливими потребами у загальноосвітньому просторі: початкова ланка. К. 2004.

14. Дятленко Н. М., Софій Н. З., Мартинчук О. В., Найда Ю. М. Асистент учителя в інклюзивному класі: навчально-методичний посібник / За заг. ред. М. Ф. Войцехівського. Київ: ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. 172 с.
15. Елен Р. Даніелс, Кей Стаффорд. Залучення дітей з особливими потребами загальноосвітніх класів. Львів: Товариство «Надія», 2000. 3
16. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 5, ст.35). – URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#n231>
17. Закон України «Про психіатричну допомогу» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, № 19, ст.143) (Із змінами, 2013 с.2018 р.р.). – URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1489-14>
18. Закон України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні» (Назва Закону зі змінами, внесеними згідно із Законом N 2249-VIII (2249-19) від 19.12.2017). – URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15>
19. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі: практичний посібник / [Тім Лорман, Джоан Деппелер, Девід Харві], Пер. з англ. Київ: СПД-ФО Парашин І. С., 2010. 296 с.
20. Інклюзивна освіта: стан і перспективи розвитку в Україні: Науково-методичний збірник. К.: ФО-П Придатченко П.М., 2007.
21. Колупаєва А. А. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Видання доповнено та перероблене: науково-методичний посібник. Київ: Знання, 2008. 126 с.
22. Колупаєва А. А. Педагогічні основи інтегрування школярів з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітні навчальні заклади: Монографія. К.: Педагогічна думка, 2007.
23. Колупаєва А. А., Данілавічюте Е. А., Литовченко С. В. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі: навчально-методичний посібник / Київ: Видавнича група «А.С.К.», 2012. 197 с.
24. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: Монографія. К.: «Самміт-Книга», 2009. 272 с.
- Колупаєва, А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи. К.: «Самміт-Книга» 2009.
25. Колупаєва А. А. Спеціальна освіта в Україні та модернізація освітньої галузі. Особлива дитина: навчання і виховання, 2014. №3, с. 7-11.
26. Колупаєвої А. А., Савчук Л. О.. Діти з особливими потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене: науково-методичний посібник / Київ: Видавнича група «Атопол», 2011. 274 с..

27. Кропивницька, М. Е. Впровадження послуги раннього втручання на рівні пілотних областей в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 6, с. 132-137.

28. Кукуруза Г.В. Психологічна модель раннього втручання: допомога сім'ям, що виховують дітей раннього віку з порушеннями розвитку: монографія. / Г.В. Кукуруза. Харків: Планета-прінт, 2013. 244 с.

29. Лорман Т. Деплер Дж., Харві Д. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі: практичний посібник; пер. з англ. Київ: СПД–ФО Парашин І. С., 2010. 296 с.

30. Луценко І. Організаційні та нормативно-правові аспекти діяльності різнопрофільних фахівців в інклюзивному навчальному закладі. Особлива дитина: навчання та виховання. 2015. №2 (74). С. 35-44.

31. Мішаровський Р. М., Тимошенко О. В. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи в процесі занять футболом. Вісник ЧНПУ імені ТГ Шевченка. Чернігів : ЧДПУ. 2011. 212 с.

32. Обухівська А. Г. Психологічний супровід інклюзивної освіти: методичні рекомендації / автор. кол. за заг. ред. А. Г. Обухівська. Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. 92 с.

33. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 1. Київ, 2018. 208 с.

34. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 3. Київ, 2018. 236 с.

35. Пантюк Т.І., Невмержицька О.В., Їанткж М.П. Основи корекційної педагогіки: навчально-методичний посібник. 2-ге видання, доповнене і перероблене. Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ, 2009. 324с.

36. Панченко Т. Л., Заплатинська А. Б. Раннє втручання як система комплексної допомоги дітям раннього та дошкільного віку. Народна освіта, 3 (36). 2018. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5463

37. Порошенко М. А. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навчально-методичний посібник. Київ: Знання, 2018. 252 с.

38. Працюємо разом: дитина з особливими потребами в школі. Довідник для батьків. Досвід Канади: посібник. Київ: Паливода А. В., 2012. 50 с.

39. Пророк Н. В., Гончаренко С. А. та ін. Допомога дітям, постраждалим внаслідок воєнного конфлікту: довідник вихователя дошкільного навчального закладу / за ред. Н. В. Пророк. Слов'янськ: ПП «Канцлер», 2015. 84 с.

40. Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами: навчально–методичний посібник у 9 кн. / За заг. ред. Колупаєвої А. А. Київ, 2010. 363 с.

41. Раннє втручання. Напрацьовуємо стандарти надання послуги раннього втручання. URL: <http://rvua.com.ua/news/napratsovuemo-standarti-nadannya-poslugi-rannogo-vtruchannya-409>

42. Розпорядження Кабінету Міністрів України № 350-р від 22 травня 2019 р. «Деякі питання створення системи надання послуги раннього втручання для забезпечення розвитку дитини, збереження її здоров'я та життя»: URL <https://cutt.ly/zrmLEP4>

43. Романчук О. Неповносправна дитина в сім'ї та в суспільстві. Львів, 2008. 334 с.

44. Софій Н. З. Створення індивідуальної програми розвитку для дітей з особливими освітніми потребами: методичний посібник. Серія «Інклюзивна освіта: крок за кроком» / За заг. ред. Софій Н. З. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. 76 с.

45. Софій Н. З. Універсальний дизайн в освіті: посібник / За заг. ред. Софій Н. З. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. 76 с.

46. Таранченко О. М., Найда Ю. М. Диференційоване викладання в інклюзивному навчальному закладі: навчально-методичний посібник. За заг. ред. А. А. Колупаєвої. Київ: Видавнича група «А.С.К.», 2012. 124 с.

47. Таранченко О. М., Найда Ю. М. Диференційоване викладання в інклюзивному класі: навчально-методичний посібник. За загальною редакцією Колупаєвої А. А. Київ: Видавнича група «АТОПОЛ», 2012. 120 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).

48. Технології психологічного забезпечення освітнього процесу в інклюзивній школі: метод. посіб. / автори-упорядники Д.Д. Романовська, Р.І. Мінтянська; за заг. ред. Д.Д. Романовської. Чернівці: Технодрук, 2019. 158 с.

49. Хозраткулова І. А. Проблеми впровадження інклюзивного та інтегрованого навчання у загальноосвітніх навчальних закладах. *Науковий вісник Миколаївського державного університету ім. В.О. Сухомлинського* : зб. наук. праць. Серія «Психологічні науки». Т.2. Вип. 5. Миколаїв : МДУ ім. В. О. Сухомлинського, 2010. 289 с.

50. Щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої освіти у 2020/2021 навчальному році: Лист МОН України від 31 серп. 2020 р. № 1/9-495. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-organizaciyi-navchannya-osib-z-osoblivimi->

51. Юхимець І. В., Савчук Л. О. Підготовка педагогів до роботи в умовах інклюзивного навчання. *Вісник науково-дослідницької лабораторії інклюзивної освіти* / упорядники: І. В. Юхимець, Л. О. Савчук. Випуск 3. Рівне: РОІППО, 2012. 69 с.

52. Building Capacity of Teachers / Facilitators in Technology Integration for Improved Teaching and Learning: Final Report. Bangkok : UNESCO Dangkok, 2004. – 72 p.

53. Linda Allas Moffier Lucie Lopes. Formative Assessment. Improving Learning in Secondary Classrooms. OESD centre for Educational Research and Innovation. Paris : OECD Publishing, 2005. P. 241–264.

54. Engelmann, S. Student-program alignment and teaching to mastery. *Journal of Direct Instruction*, 2007. 7(1). P. 45–66.

55. Simonsen, B., Myers, D., & DeLuca, C. (2010). Teaching teachers to use prompts, opportunities to respond, and specific praise. *Teacher Education and Special Education*, 33(4), P. 300–318.

56. Stichter, J. P., Lewis, T. J., Whittaker, T. A., Richter, M., Johnson, N.W., & Trussell, R.P. Assessing teacher use of opportunities to respond and effective classroom management strategies: Comparisons among high and low-risk elementary schools. *Journal of Positive Behavior Interventions*, 11(2), P. 68–81.

Інформаційні ресурси

1. Закон України «Про вищу освіту». Документ 2145-VIII, чинний, поточна редакція. Редакція від 09.08.2019, підстава 2745-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

2. Закон України «Про загальну середню освіту». Документ 651-XIV, чинний, поточна редакція. Редакція від 09.08.2019, підстава 2745-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14>

3. Заєркова Н. В. Індивідуальне оцінювання дітей з особливими освітніми потребами. Технологія «портфоліо». URL: <https://slideshare.net/lanalana63/ss16336035>

4. Захарчук М.Є. Проблеми формування професійної компетентності викладача в умовах впровадження інклюзивної освіти в Україні. URL: <http://gnpu.edu.ua/files/naukovi%20chitanny/pedagogika/ZaharchukKluchkovska>

5. Канадсько–український проект «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні». URL: <http://www.education–inclusive.com/shho–take–inklyuziya>.

6. Конвенція про права осіб з інвалідністю // Конвенцію ратифіковано Законом № 1767–VI від 16.12.2009. Документ 995_g71, чинний, поточна редакція. Редакція від 06.07.2016. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71

7. Конвенція про права людини. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_021. Загол. з екрану. Мова укр.

8. Конвенція про права дитини. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_021. Загол. з екрану. Мова укр.

9. Концепція розвитку інклюзивної освіти в Україні URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_021. Загол. з екрану. Мова укр.

10. Про заходи щодо розв’язання актуальних проблем осіб з обмеженим фізичними можливостями / Указ Президента України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>. Загол. з екрану. Мова укр.

11. Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання Наказ МОН № 912 від 01.10.10 року. URL: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/9189/. Загол. з екрану. Мова укр. Науковий вісник Ужгородського національного університету 162

12. Кучерук О. С. Компетентнісний підхід як основа підготовки майбутнього вчителя до реалізації завдань інклюзивного навчання. URL: <http://gnpu.edu.ua/files/naukovi%20chitanny/pedagogika/ZaharchukKluchkovska>.

13. Логопедична онлайн-служба «Коректолог». URL: <https://korektolog.com>

14. Методичні рекомендації щодо організації навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітніх та дошкільних навчальних закладах у 2015 – 2016 навчальному році. URL: <http://mirrvopsi.at.ua/Metodrecomend/inkluz.doc>.

15. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska–shkola–compressed.pdf>.

16. Постанова Кабінету Міністрів України від 12.07.2017 року N 545 «Про затвердження положення про інклюзивно-ресурсний центр». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545–2017–п>

17. Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів. Резолюція. Прийнята Генеральною Асамблеєю (за доповіддю Третього

комітету (А/48/627). URL: <http://npu.edu.ua!/e-book/book/html>. Загол. з екрану. Мова укр.

18. Факультативний протокол до Конвенції про права осіб з інвалідністю. Конвенцію ратифіковано Законом № 1767–VI від 16.12.2009 Документ 995_g72, чинний, поточна редакція. Редакція від 06.07.2016. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g72

19. ЮНЕСКО. 2013. Підсумковий документ технічної консультації з питання виховання глобальної громадянськості. Виховання в дусі глобальної громадянськості: нова перспектива. URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002241/224115E.pdf>

20. ЮНЕСКО. 2006. Всесвітня доповідь по моніторингу ОДВ 2006 р. Грамотність: життєва необхідність, 154 с. URL: http://www.unesco.org/education/GMR2006/full/chapt6_eng.pdf.

21. Project „Quality Education for Children at Social Risk. Individualisation and learning support“, Supported by the Estonian Ministry of Foreign Affairs Developmental Cooperation program, 2016.

ЗМІСТ

Опис навчальної дисципліни	3
Структура навчальної дисципліни	6
Програма навчальної дисципліни	7
Теми та завдання практичних занять	10
Практичне заняття №1	10
Практичне заняття №2	13
Практичне заняття №3	16
Практичне заняття №4	19
Практичне заняття №5	22
Практичне заняття №6	25
Практичне заняття №7	27
Практичне заняття №8	31
Практичне заняття №9	33
Практичне заняття №10	33
Практичне заняття №11	34
Практичне заняття №12	36
Практичне заняття №13	38
Практичне заняття №14	40
Питання підсумкового контролю	42
Форми підсумкового контролю успішності здобувачів.....	46
Критерії оцінювання (складові оцінювання результатів навчання)	47
Шкала за ECTS	48
Рекомендована література	49
ДОДАТКИ.....	56

Навчальне видання

Бедан Вікторія Борисівна

**ТЕХНОЛОГІЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ТА
ІНКЛЮЗИВНОГО СУПРОВОДУ**

до практичних занять та самостійної роботи
для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня освітньо-
професійної програми спеціальності 053 «Психологія»
денної та заочної форм навчання

Українською мовою